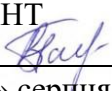

Міністерство освіти і науки України
Державний університет інфраструктури та технологій
Київський інститут залізничного транспорту
Факультет «Управління залізничним транспортом»
Кафедра «Філософія та історія науки і техніки»

Затверджую

Завідувач кафедри ФІНТ
Віра ГАМАЛІЯ
Протокол №1 від «30» серпня 2022 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладач	Кандидат філософських наук, доцент СПИС Ольга Анатоліївна
E-mail	olgaspys@gmail.com
Навчальна дисципліна	Українська мова (за професійним спрямуванням)
Офіційна назва освітньої програми	Екологія транспортної інфраструктури
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	10 «Природничі науки»
Спеціальність	101 «Екологія»
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	5
Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Цикл дисциплін професійної підготовки, обов'язкова
Мета вивчення дисципліни	Метою вивчення дисципліни є формування у майбутніх екологів професійно зорієнтованих умінь і навичок досконалого володіння державною українською літературною мовою у фаховій сфері.
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері екології або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних, поведінкових та гуманітарних наук.
Загальні компетентності	ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово ЗК06. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного

	<p>демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини. І громадянина в Україні.</p> <p>ФК10. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.</p> <p>ФК11. Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.</p>
--	--

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Модуль 1

Державна мова – мова професійного спілкування

Тема 1. Українська мова – національна мова українського народу

План теми:

1. Предмет, мета і завдання курсу, його наукові основи.
2. Місце української мови серед інших мов світу.
3. мова професійного спрямування як функціональний різновид української літературної мови.
4. Природа і функції мови. Функції фахової мови.
5. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.

Розглядається предмет і завдання курсу, його наукові основи. мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Професійна мовнокомунікативна компетенція. Мовна сім'я, підгрупа і група, до яких належить українська мова. Мовне законодавство та мовна політика в Україні. Поняття лінгвоциду.

Література: 1, 3, 4, 13.

Ключові слова: мова професійного спілкування, мова, мовлення, мовна компетентність, функції мови, мовна політика, мовна ситуація, лінгвоцид.

Тема 2. Культура усного фахового спілкування

План теми:

1. мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора.
2. Комунікативні ознаки культури мовлення.
3. Культура мовлення під час дискусії.
4. Майстерність публічного виступу. Роди та види промов.
5. Підготовка до виступу.
6. Успіх презентації.
7. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет. Стандартні етикетні ситуації. Парадигма мовних формул.

Розглядаються ознаки культури мовлення професійного комунікатора. Основні завдання та правила дискусії. Обговорюються форми публічного виступу та його композицію. Пропонуються загальні поради з підготовки до виступу та з формування структури доповіді. Розглядаються роди та види промов. З'ясовується від чого залежить успіх презентації. Розглядаються етикетні ситуації та мовні формули з мовленнєвого етикету.

Література: 1, 5, 6, 7, 14.

Ключові слова: культура мови, комунікативні ознаки культури мови, дискусія, публічний виступ, презентація, етикет, мовні формули.

Тема 3. Нормативність як основа професійного спілкування

План теми:

1. Поняття загальнонаціональної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.

2. Поняття мовної норми та її ознаки. Типізація мовних норм.
3. Орфоепічні норми української літературної мови. Порушення орфоепічних та акцентуаційних норм під впливом російської мови.
4. Новий український правопис: орфографічні норми.

Розглядаються основні ознаки національної та літературної мови. Типи мовних норм. Подаються правила орфоепічних та акцентуаційних норм, порушення цих норм під впливом російської мови. З'ясовуються передумови нового українського правопису. Розглядаються основні зміни у правописі, зокрема поділ на зміни обов'язкові та варіативні.

Література: 2, 5, 6, 7, 14.

Ключові слова: національна мова, літературна мова, норми літературної мови, новий український правопис.

Тема 4. Лексика фахового мовлення

План теми.

- I. Поділ лексики за походженням.
  - I.1. Запозичені слова у професійному спілкуванні.
  - I.2. Явище пуризму в українській мові.
  - I.3. Засилля англіцизмами як одне з негативних явищ в українській лексиці.
  - I.4. Поради щодо вживання запозичених слів у офіційно-діловому та науковому стилях.
- II. Найуживаніші помилки на лексичному рівні:
  - а) мовленнєва надмірність та мовленнєва недостатність;
  - б) суржик: росіянізми та кальки.

Розглядається класифікація лексики. Звертається увага на поділ лексики за походженням, зокрема на роль і місце іноземних слів у лексичній системі, їх ознаки; доцільність вживання іншомовної лексики. Розглядається явище пуризму в українській мові. Звертається увага на такі помилки як: плеоназм, тавтологія, повторення, викликані мовленнєвою надмірністю та наводяться приклади такої лексичної помилки як мовленнєва недостатність. Розглядається росіянізми та кальки як різновиди суржику.

Література: 5, 6, 9, 11, 13.

Ключові слова: власне українська лексика, іншомовна лексика, пуризм, мовленнєва надмірність, мовленнєва недостатність, росіянізми, кальки.

Модуль 2

Професійна комунікація

Тема 5. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації. Документація з кадрово-контрактних питань

План теми:

1. Особливості офіційно-ділового стилю:
  - а) підстилі та жанри офіційно-ділового стилю.
  - б) мовні особливості офіційно-ділового стилю.
2. Документ – основний вид писемної форми офіційно-ділового стилю.
3. Призначення і класифікація документів.
4. Вимоги до змісту та розташування реквізитів.
5. Вимоги до тексту документів. Оформлювання сторінки.
6. Вимоги до складання та оформлення різних видів документів.

Розглядаються мовні особливості, підстилі та жанри офіційно-ділового стилю. Подається призначення і класифікація документів. Розкривається значення реквізитів та розглядаються вимоги до їх розташування. Розглядаються вимоги до тексту документів та – до складання та оформлення документів з кадрово-контрактної документації та інформаційно-довідкової.

Література: 1, 2, 5, 7, 8, 9, 14.

Ключові слова: офіційно-діловий стиль, документ, класифікація документів, реквізити, текст документа.

Тема 6. Суть і види перекладу

План теми:

1. Форми й види перекладу. Буквальний, адекватний, реферативний, анотаційний переклад.
2. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською мовою.
3. Переклад слів і прийменникових конструкцій українською мовою.
3. Складні випадки перекладу. Переклад сталих словосполучень, дієприкметникових та дієприслівникових інфінітивних конструкцій, аналіз їх з погляду лексичного складу, морфологічних і синтаксичних засобів побудови.

Розглядаються види перекладу за формою, способом, змістом. Типові помилки під час перекладу наукових текстів, переклад науково-технічних термінів. Звертається увага на морфологічні труднощі перекладу – такі як: переклад дієприкметників та прийменникових конструкцій. Розглядаються лексичні труднощі перекладання.

Література: 1, 5, 13, 14.

Ключові слова: переклад, види перекладу, наукові тексти, переклад дієприкметників, переклад прийменникових конструкцій, лексичний переклад, переклад науково-технічних термінів.

Тема 7. Українська термінологія у фаховому спілкуванні

План теми:

1. Термін та його ознаки. Термінологія як система.
2. Загальнонаукова, міжгалузєва й вузькоспеціальна термінологія.
3. Способи творення термінів.
4. Професіоналізми й номенклатурні назви.
5. Скорочування слів та словосполучень: утворювання і правопис лексичних скорочень: складноскорочені слова і абрєвіатури.
6. Проблеми сучасного термінознавства.

Розглядається роль термінології у фаховій діяльності комунікатора. Подається поділ термінології. Наводяться способи творення термінів. Аналізується термінологія обраного фаху. Розглядається відмінність між термінами і професіоналізмами. Звертається увага на правопис складноскорочених слів, абрєвіатур, графічних скорочень. З'ясовується роль іншомовних термінів у термінологічній системі української мови. Розглядаються проблеми сучасного мовознавства, до основних з яких належить засилля іншомовними термінами.

Література: 4, 6, 8, 14.

Ключові слова: термінологічна система мови, загальнонаукова, міжгалузєва й вузькоспеціальна термінологія, способи творення термінів, професіоналізми, складноскорочені слова і абрєвіатури, графічні скорочення,

Тема 8. Науковий стиль і професійне спілкування

План теми:

1. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Жанри наукових досліджень.
2. План, тези, конспект як важливі засіб організації розумової праці.
3. Реферат як жанр академічного письма. Складові реферату.
4. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги ВАК України до наукової статті.
5. Основні правила бібліографічного опису, оформлювання покликань.
6. Основні вимоги до виконання та оформлювання курсової, бакалаврської робіт.

Розглядаються особливості наукового стилю, підстилі та жанри, мовні особливості наукового тексту. Засоби організації розумової праці: план, тези, конспект. Вимоги стосовно написання реферату. Особливості написання наукової статті. Загальні вимоги до

цитування. Звертається увага на оформлення покликань. Структура курсової та вимоги до написання бакалаврської робіт.

Література: 3, 4, 5, 9, 14.

Ключові слова: науковий стиль, план, тези, конспект, реферат, наукова стаття, бібліографічний опис, покликання, вимоги до цитування, курсова робота, бакалаврська робота.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання	<p>ПРН-14. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.</p> <p>ПРН-19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.</p> <p>ПРН-20. Уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.</p> <p>ПРН-24. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p>
-------------------------------	---

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного та підсумкового контролю	Поточний контроль – 75 балів Проміжний контроль - 15 балів Підсумковий контроль – (іспит) - 10 балів		
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ			
Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамен, залік). $\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$			
ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
80-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками.
75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з

			помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
65-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками.
60-64		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якості виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки.
21-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота що потребує доробки
1-20		F	«Безумовно незадовільно» теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Вознюк Г., Булик-Верхола С., Василюшин Ш., Гнатюк М., Ментинська І., Шмілик І. Українська мова за професійним спрямуванням. Навчальний посібник-практикум. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. 268 с.
2. Гінзбург М. Щодо синтаксичних помилок у нормативних документах: практичні висновки з рекомендацій мовознавців/ Михайло Гінзбург // Стандартизація, сертифікація, якість, 2016. № 2. С. 22-30.
3. Греб М. Українська мова за професійним спрямуванням : навчальний посібник. Бердянськ : Ткачук О.В., 2014. 416 с.
4. Гриценко Т. Українська мова за професійним спрямуванням. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 624 с.
5. Загнітко А.П., Данилюк І. Г. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк: БАО, 2017. 480 с.
6. Зубков М. Норми й культура української мови фахової спрямованості за оновленим правописом. Київ : Арій, 2020. 608 с.
7. Кацавець Р.С. Українська мова: усна і писемна (ділове спрямування). Навчальний посібник. Київ : Алерта, 2020. 264 с.
8. Козаченко Г.В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник . 2-ге вид., випр. Київ : ВСВ Медицина, 2017. 334 с.
9. Колоїз Ж.В., Березовська-Савчук Н.А. Українська мова професійного спілкування в аспекті теорії стилів та культури мовлення : практикум / за ред. проф. Колоїз Ж.В. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С.В., 2019. 131 с.
10. Українська мова за професійним спрямуванням: збірник тестових завдань для студ. вищ. навч. закл. / С. К. Богдан (відп. ред.). Луцьк : Вежа- Друк, 2020. 176 с.
11. Український правопис. Харків : Фоліо, 2019. 260 с.
13. Шевчук С. В., Кабиш О. О., Клименко І. В. Сучасна українська літературна мова : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2017. 544 с.

14. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. Київ : Алерта, 2019. 640 с.

Допоміжна

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити; за заг. ред. О. Сербенської : Посібник. Львів : Світ, 2016. – 152 с.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо / Б. Антоненко-Давидович. К. : Українська книга, 2014.
3. Бондаренко В.В. Переклад науково-технічної літератури / В.В. Бондаренко, В.В. Дубічинський, В.М. Кухаренко. Харків, 2010.
4. Волкотруб Г.Й. Стилїстика ділової мови : навч. посібник / Г.Й. Волкотруб. К. : МАУП, 2009. – 208 с.
5. Волощак М. Й. Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання : За матеріалами засобів масової інформації / М. Й. Волкотруб. К. : Вид. центр «Просвіта», 2012. – 128 с.
6. Дячук Т. М. Ділова українська мова / Т.М. Дячук, В.М. Варенко : навч. посіб. К. : НАУ, 2011. – 224 с.
7. Рогожа В.Г. Українська мова (за професійним спрямуванням) / В.Г. Рогожа Хмельницький університет управління та права : ХУУП, 2009. – 200 с.
8. Українська мова : Енциклопедія/ – 3-тє вид. зі змін. і допов. К. : В-во «Укр. енцикл.» імені М.П. Бажана, 2007. – 854 с.
14. Шевчук С.В. Ділове мовлення: Модульний курс : Підручник / С.В. Шевчук. К. : Арії, 2009.

Словники

1. Ватуля Л.П., Фоменко В.С. Російсько-український словник залізничних термінів/ За ред. Ю.В.Соболева. – 2 -ге вид., випр. та доповн. К.: Транспорт України, 2000. 484 с.
2. Великий англо-український словник / У новій редакції. К.: Арії, 2008. 784 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2010.
4. Гнатишена І.М., Кияк Т.Р. Словник інтернаціональних терміноелементів грецького та латинського походження в сучасній термінології / І.М. Гнатишена, Т.Р. Кияк. К. : Видавничий дім „КМ Асасіетіа”, 2016.
5. Головащук С.І. Складні випадки наголошування : Словник-довідник / С.І. Головащук. К. : Либідь, 2015. 192 с.
6. Головащук С.І. Словник-довідник з українського літературного слововживання / С.І. Головащук. К. : Рідна мова, 2014. 351 с.
7. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. К. : Видавництво «Українська книга», 2014.
8. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики / С. Караванський. Львів : БаК, 2009.
9. НСІС – Новий словник іншомовних слів/ За ред. Шевченко Л.І. – К.: 2008. – 672 с.
10. Олійник О., Сидоренко М.М. Російсько-український словник наукової термінології / О. Олійник, М.М. Сидоренко. К., 2013.
11. Сербенська О., Білоус М. Екологія українського слова: Практичний словничок-довідник / О. Сербенська, М. Білоус. Львів : Компанія «Манускрипт», 2013. – 68 с.
12. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська та ін. К. : Знання, 2016. 367 с.
13. Словник іншомовних слів / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. – К. : Довіра, 2009. – 1018 с.
14. Словник основних транспортних і суміжних термінів / Уклад. Б.І. Торопов. К.: Державний економіко-технологічний університет транспорту, НВО ГППРОТРАНС, 2013. 200 с.
15. Словник синонімів української мови : В 2 т. / А.А. Бурячок та ін. К. : Наукова думка, 2011 .

16. Словник фразеологічний української мови / Уклад. : В.М. Білоноженко та ін. К. : Наук. думка, 2008. 1104 с.
17. Українська мова. Енциклопедія/ Редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. К. : Українська енциклопедія, 2009. 824 с.
18. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів. К. : Довіра, 2010. 507 с.
19. Українська мова за професійним спрямуванням: Практикум: навч. посібник/ Т.В. Симоненко та ін.. К. : ВЦ «Академія», 2009. 272 с.
20. Шевчук С.В. Російсько-український словник ділового мовлення // С.В. Шевчук. К. : Вища школа, 2008.

Інформаційні ресурси

1. www.litopys.org.ua
2. <http://www.rozum.org.ua> (Українські словники on-line)
3. <http://www.mova.info> (Українські словники на лінгвістичному порталі mova.info)
4. <http://slovopectia.org.ua> (Українські словники на сайті Словопедія)